

מספר נקודות ייחוס

עבור ההוויה המדברת, ההתענגות מעוררת לחלוטין על ידי המסמן.

לאקאן מבחין בערעור הזה קודם כל באפקט הריקון שיוצר המבנה של השפה על התענגות הגוף. הגוף הופך למומת וההתענגות מתמקמת בשאריות חיצוניות לגוף. בניגוד לכך, החל מסמינר עשרים, עוד, המסמן ממוקם במישור של ההתענגות¹, ויש לו אפקטים של התענגות בגוף. הערעור של ההתענגות מוטל אם כן על השפעה של השפה על הגוף, מאחר וההתענגות המושגת לעולם אינה זו שצריך שתהיה בכדי לקיים את היחס המיני. באשר לזו שיש צורך שתהיה, ההתענגות המושגת לא מתאימה, היא תיוותר לעולם סימפטומטית.

אם היחס המיני אינו קיים, מה גורלו של הזוג?

באשר לשאלה זו אנו נעשה שימוש באבחנה המצויינת שהציע ז'אק-אלאן מילר ב-1998² בין הזוג בהוראה הקלאסית של לאקאן לבין הזוג בסמינר XX.

הזוג בהוראה הקלאסית מורכב משני מונחים מן הסדר הסימלי, הסובייקט השסוע והאחר שלו, אשר ביניהם קיים יחס מסמני. האחר מחזיק בקוד בעוד שהסובייקט נחשב החל מהיחס בין שני מסמנים – הוא בדיוק מי שמיוצג על ידי מסמן אחד עבור מסמן אחר. הסובייקט הוא מונח [supposé] טהור, אם כך, ללא גוף, אלמנט מומת.

מאיך גיסא, הזוג בסמינר XX מנוסח החל מההתענגות. מרגע זה והלאה, המונחים הסימליים שהינם הסובייקט השסוע והאחר שלו כבר לא מתאימים. על פני הסובייקט, לאקאן ידבר על ההוויה המדברת מצידו של הגבר ומצידה של האישה, כלומר על שני סדרים מובחנים של ההתענגות שאינם משלימים אחד את השני. באשר לאחר, הוא לא ייצג יותר את הפרטנר הסימלי אלא את המין האחר.

ז'.א. מילר הציע ב-1998 להמיר את הזוג הסימלי שמורכב מן הסובייקט והאחר, בהוויה המדברת שיש לה גוף ובפרטנר-סימפטום שלו או פרטנר-ההרס שלו, כלומר פרטנר-ההתענגות שלו. אם במישור המיני אין יחס מסמני, קיים בהחלט יחס, ויחס זה עובר דרך ההתענגות, זו של הגוף כמו זו של השפה. מילר הדגיש שפרספקטיבה חדשה זו של לאקאן בסמינר XX קשורה להעמדה מחדש של השאלה על המיניות הנשית.

תנאי האהבה ותביעת האהבה

אם כך, היחס המיני אינו קיים. אף על פי כן, נוצרים זוגות, והיחסים שלהם עוברים דרך ההתענגות. אנו נדון ביחס ההתענגות הזה החל מן האהבה מאחר והשאלה שלנו נוגעת ב"מאהבות עד כדי טירוף".

גבר, לכל הפחות כאשר הוא ממוקם בצד הגבר [של טבלת הסקסואציה], מחפש בפרטנר שלו את תנאי האהבה שנחו לו, כפי שדבר על כך פרויד; אשה, במה שנוגע אצלה בחלקה כאישה, רוצה קודם כל להיות

1 Jacques Lacan, Le Séminaire, livre XX, Encore, Seuil, 1975, p. 26.

2 Jacques-Alain Miller, Cours de 1997-1998 « Le partenaire-symptôme », inédit. Et L'os d'une cure, Navarin, 2018, p. 70.

נאהבת, ולפעמים בכל תנאי. בין תנאי האהבה ואהבה בכל תנאי, יש תהום. תנאי האהבה מצביע על גבול מסוים בעוד שהאינדקס של אהבה בכל תנאי הוא ללא גבול! לאקאן רושם את ההבדל הזה בנוסחאות שלו לסקסואציה, שהאהבה אינה עניין, אלא רישום של אופנים מובחנים של התענגות. אך יש באהבה חלק שקשור להתענגות, באופן מאוד שונה בין צידו של הגבר לצידה של האישה.

מצידו של הגבר, תנאי האהבה אינו מצהיר את שמו האמיתי. למעשה, לא אוהבים בתנאי ש... לכל הפחות מלמד אותנו צידה של האישה את הדבר הזה. בכל זאת, יש בהחלט תנאי אחד בצידו של הגבר, אך הוא אינו תנאי אהבה אלא תנאי התענגות. אלו המתמקמים בצידו של הגבר יודעים זאת היטב: הם יכולים להתענג רק בתנאי שלפרטנר שלהם יהיה תמיד אותו תו פטיש [fétichiste]. האהבה מכסה בצניעות את עובדה זו.

מצידה של האישה, האינדקס ללא גבול שכלול בתביעת האהבה מוליך לכך שהאהבה תהיה קרוצה מאותו חומר של ההתענגות. האהבה לא תמסך את ההתענגות, היא מתערבת בתוכה, היא ארוגה בתוככי ההתענגות עצמה.³ במקרה זה ההתענגות אינה מעניקה מענה לגבולות הסירוס, כמו שהיא עושה בצידו של הגבר, גם אם היא עשויה להיות כפופה לסירוס. היינו, צידה של האישה יכול לאהוב עד כדי טירוף. היא מבקשת מהפרטנר שלה אהבה, שיאהב אותה, עוד ועוד, שהוא ידבר אליה, שיתן לה את מה שאין לו. "היא בוחשת באהבתו של האחר מכיוון שהיא מתענגת באהבה"⁴. זהו צידה הארוטומני. גם אם אפשר לפגוש לפרקים שידוכים מוצלחים, תביעת האהבה הזו, שתכונתה הפוטנציאלית היא להיות ללא גבול, עשויה גם להוליך לסוגים של הרס [ravage].⁵ היא מרכינה ראש מול כל גחמה: היא תהפוך לידיים שמאליות אם הוא ירצה אותה רשלנית, היא תהרס תחת מפולת הגינויים... אבל לכל הפחות, היא מוציאה אותו מן הכלים, הוא צורח, היא תופסת אותו בצלעות. כך זה לפחות עד שהיא הולכת לאנליזה... שם היא תצטרך, עם פרטנר אחר, לקחת בחשבון את המאוהבות עד כדי טירוף שלה.

תורגם מן הצרפתית על ידי נעה פרחי.

3 Jacques-Alain Miller, L'os d'une cure, Navarin, 2018, p. 78.

4 Ibid, p. 82.

5 Ibid, p. 83.